

zakaj stoji izvenkranjsko učiteljstvo tako apatično nasproti Popotniku? Popotnik je Zavezina last, odgovorni smo torej vsi za njegov procvit in blaginjo. Na delo tedaj vsi Zavezniki brez razlike spola, branimo svojo last, saj s tem branimo tudi svojo čast! Naj ne pride trenutek, ko bi nam kdaj očitali zanamci, da je naša brezbriznost pokopala edin slovenski pedagoški list! — Te besede so vredne vsega uvaževanja!

PUBLIKACIJA »GLASBENE MATICE« V LJUBLJANI ZA LETO 1913/14.

V zadnjih časih vlada v vseh panogah umetnosti neka stagnacija, kakršne že dolgo nismo opažali. Gledališče je — zlasti pri dramskih predstavah — največkrat prazno, koncertov ljudje nečejo posejati, umetniške razstave so slabo obiskane, edino za vstopnice v hrvaško opero se ljudje trgajo kot nori. Priznati je treba, da je hrvaška opera dobra, toda utajiti ne more nihče, da smo imeli Slovenci pred leti razmeroma tudi boljše. Pred odličnim Talichovim orkestrom naj se hrvaški Lepo skrivaj! No, pa v Ljubljani je tuje mnogo lepše od domačega! Sovražniki kulture so vse ubili za več let. Kdaj se dvigne nekdašnja tako umetniškemu nivoju stoječa slovenska drama? Kdaj vstane pokopana slovenska opera? Po sedanjih razmerah — slaba perspektiva! Zanimanje za umetnost? Nižji sloji ne morejo, inteligenca noče, ker je vsega dobrega presita!

»Novi Akordi«, svetla luč, ki uspešno razsvetljuje našo temno glasbeno ledino! V jeseni sem dobil 2 zvezka, enega za drugim. Odkar je izšla zadnja, prepotrebna književna priloga, bo že kmalu minulo leto dni... Sedaj so bile zapreke v tiskarni. »Novih Akordov« čakamo!

Glasbena Matica pa je naklonila svojim članom za leto 1913/14 troje darov. Skrajni čas je že bil, da je izšel v tisku troglasi Lajovec ženski zbor s spremeljevanjem orkestra »Gozdna samota«, prirejen s spremljevanjem klavirja. Skladba datira iz skladateljeve konservatorijske dobe, je nežnega značaja, ne prelaha za izvajanje in je nosilka vseh onih znakov, ki so pred leti oznanjali, da bo konec lepih »viž« v solzavih tercah od prvega do zadnjega takta skladbe. Pokojni Volarič — za njegovo dobo mu vsa čast! — skladatelj mnogokrat prepetih ženskih dvospevov »Slovenskim mladencem« in »Divja rožica«, bi se »Gozdna samota« hudo prestrašil. Saj je občinstvo ob njenem izvajanju v nekem Maticnem koncertu 1. 1912 ostalo tudi mrzlo in zakrknjeno. Nič ne pomaga: skladba je prva svoje vrste, hvaljevdna in lepa. Da bi jo le še kdaj slišali!

Drugi dar prezentira 12 slovenskih in hrvaških mešanih zborov, ki jih je uredil koncertni vodja Matej Hubad. Lično tiskan zvezek otvori dr. Anton Schwabov mešani zbor »Se ena« na Otona Župančiča besedilo, zložen v obliki plesnega kola. Skladba se je spričo svoje melodioznosti, lahkotnega in porednega tona že večkrat izvajala z lepim uspehom. O originalnosti bi se dalo preteči. 5. in 6. takt v začetku »zaljubilo pa poslalo« nehote spomni na Alletterjevo gavoto »Rendez-vous«. Sicer je pa pesemca prijazna ušesom in postane popularna. Čudno se mi zdi, da jo je skladatelj prepustil mnogim društvom v prepis in izvajanje, nato šele jo pa poklonil Glasbeni Matici in vodji Hubadu!

Potem prihajajo tri Adamičeve »Večerne pesmi«, od Glasbene Matice s častno nagrado odlikovane skladbe. Najlepša je gotovo druga »Solnce se je skrilo«. Na čutapoln način izraža skladatelj v krasnih harmonijah večerno razpoloženje: na nebu mesec, večerni zvonček doni čez dobravo, v gozdu poje slavec. Skladba je duhovito zasnovana in se je skladatelju jako posrečila. Za izvajanje lažja, pa tudi lepo ubrana je 1. večerna pesem. Pevskim zborom se bo omilila. Tretja je zame nova. Ni je bilo še videti na vzporedih.

V zbirki pozdravljaj dalje kot spomin na brate Ipavce dr. Gustava »Milado«, v starih, domačih navadah glasbeni mešani zborček, ki bo v veliko veselje nevisoko želečim pevskim društvom, kot naslednja narodna »Slovo« v preprosti Pavčičevi harmonizaciji. Ostale tri strani zvezka izpolnijo po A. Anđelu, pevovodji »Kola« v Zagrebu, harmonizirane hrvaške narodne pesmi: O, jesenske duge noči; Igra kolo; Češ me, češ; Dragi je daleko; Prevaranji zet in Iv. pl. Zajca »Oj, Korano«. Vse smo slišali na koncertu »Kola« v Ljubljani in deloma na koncertu Matice v Opatiji. Nerodno je to, da morajo društva, ki hočejo te pesmi izvajati, prositi dovoljenja harmonizatorja v Zagrebu ter za dovoljenje tudi plačati nagrado.

N tretji dar, dr. Schwabovo »Zlato kanglico« pa sem nevoljen. Že pri prvem prednajanju nisem dobil o skladbi dobrega vtiska. Lajkovemu ušesu dobrikojoča, v plesnem ritmu zložena, sladko operetno orkestrirana skladba, ki se je pa vsak pe-

vec v par izkušnjah naveliča. In pačenje teksta! Čemu treba tistih tril-lala in bombardonovih kmetijskih tralalala? Kompozist naj uglaši tekst, kakršen je, drugače naj ga pesnik prime temeljito za ušesa! Pa odmevi — holoho, haloho! In opombe pod črto: razpoloženje kakor ob svitu jutranje zore, razpoloženje gozdne idile, zmagonosno (rad bi vedel čemu?), deklica tega po gozdu (pravilno pišemo »po gozdu«) itd. Takih bergelj ne rabimo za razumevanje skladb. Razloček med »Kanglico« in Gozdnno samoto: kot noč in dan! Na eni strani banalnost, na drugi prava umetnost!

Glasbena Matica izda letos tudi Švikiaršičeve koroške narodne pesmi. Ko jih dobim, poročam. Z. P.

Politiški pregled.

* **Enakopravnost na papirju.** Po zadnjem ljudskem štetju je bilo v Avstriji 1,252.940 Slovencev, a samo 768.422 Italijanov; torej skoro polovico manj Lahov kot Slovencev, in vendar hočejo Lahi imeti povsod prednost in povsod prvenstvo. Ako gledamo tedaj na število prebivalstva (Slovencev 498 %, Lahov 275 %), tedaj bi mi morali dobiti razmeroma skoro dve univerzi, ako Lahi dobijo eno. Toda Italijani bi radi, da bi mi ne imeli nič, oni pa vse v največji meri, tako razumevajo enakopravnost, ki je seveda povečini le na papirju. Poglejmo za primerom še Rusine, ki tudi še nimajo svoje univerze. Rusinov je v Avstriji 3.518.854 duš (1258 %) in vendar morajo čakati in čakati, da pridejo do svojih pravic. Po številu prebivalstva bi morali imeti Rusini v primeri z Lahi najmanj pet visokih šol, ne pa eno.

* **Povečanje naše armade.** Poluradni list »Fremdenblatt« poroča, da se od 1. januarja letošnjega leta poveča število častnikov pri mornarici in ravno tako število mornariških uradnikov. Vojaštvo mornarice bo letos znašalo 16.000 mož, do leta 1920 pa se poveča do 27.000 mož. Ravnotako se izpremenijo baje sedanje artilerijske divizije in dobimo večje artilerijske polke. Število strojnih pušk se pa menda poveča za sto oddelkov, tako da jih bomo imeli skupno dvesto.

Učiteljski konvikt.

Vse tovarišice in vsi tovariši, ki so plačali letnino za l. 1913, bodo prejeli letos nove položnice, da z njimi položijo letni prispevek na žrtvenik »učiteljskega konvikta«. Lansko leto smo poslali položnice v svrhu plačevanja letnine vsem šolskim vodstvom s prošnjo, da blagovolijo pobrati letnino pri učiteljsvu dotične šole. Zal, da je ta prošnja ostala tupatam brezuspešna, celo tam, kjer tega nismo pričakovali. Vse te prosimo vljudno, da se letos poslužijo poslane jim položnice in plačajo letnino za l. 1914. Kdor je položnico založil, mu drage volje z novo postrežemo; plačuje se pa letnina lahko tudi potom poštne nakaznice. Za tovariše in tovarišice s Štajerske je pa najbolj prilično, če plačujejo letnino pri Gospodarski in kreditni zadrugi v Celju. Naše društvo ima glasovno zadnjo občno zboru brez zaloge knjig 85.723 27 K premoženja v gotovini. Prosim, to je premoženje, ki dela čast poštovovalnosti naprednega učiteljsva! Zato bodi pa tudi vsakemu naprednemu učitelju in napredni učiteljici v čast in ponos, da je, oziroma postane član našega društva, ki podeljuje danes sirotam bivših članov že 5 letnih ustanov po 80 K. Torej!

Kranjske vesti.

Andrej Perne.

V ponedeljek, dne 19. t. m., je v Šturjah pri Vipavi po kratki bolezni umrl tovariš Andrej Perne, nadučitelj v pokoju. — V mlajših letih se je ukvarjal tudi s pisateljevanjem ter je zlasti za Nedvedovo zbirko »Slavčev« prevedel obilo pesmi po nemških izvirnikih. — Pokojni Perne je bil markantna oseba, ki je vžival simpatije v vseh krogih. Bil je dober učitelj in zvest tovariš. V krogu prijateljev in tovarišev je bil priljubljen družabnik, v šoli pa je z ljubeznijo in vnmemo izpolnjeval svoje dolžnosti. — Sedaj je končal trnjevo pot svojega učiteljevanja. — Bodi mu ohranjen blag spomin!

— **Zakon za obrtnonadaljevalne šole.** V »Slovencu« čitamo: »V zadnji seji državnega zbora se je sklenilo, da se referent dr. Zajcu naroči, čimprej izdelati zakon za obrtnonadaljevalne šole. Ta sklep je v interesu razvoja obrtnonadaljevalnih šol toplo pozdraviti, ker so razmere na obrtnonadaljevalnih šolah nevedrjive. Kakor čujemo, se g. dež. odbornik dr. Zajec že del časa bavi s tem vprašanjem in je vprašanje

že toliko dozorelo, da bo mogoče z zakonskim načrtom priti pred deželni zbor čez ne sedaj, vsaj gotovo v jesenskem zasedanju.«

Štajerske vesti.

Zveza slov. učiteljev in učiteljic na Štajerskem. Ker se vrši letošnje delegacijsko zborovanje in občni zbor o Veliki noči v Mariboru, opozarjamo že sedaj okraj. učit. društva, naj ne pozabijo pravočasno izvoliti delegatov, naznaniti novih odborov, števila članov ter poslati vsaj nekaj članarine.

— **V osmi plačilni razred** je pomaknjen okr. šol. nadzornik Josip Pruner, učitelj pripr. razreda nemške gimnazije v Celju.

— **K regulaciji učiteljskih plač.** Nemški »Lehrerbund« je izdal sledečo objavo: »Z rešitvijo malega finančnega načrta so končno dane možnosti, ugoditi zahtevam štajerskega učiteljsva. Pri posvetovanjih v državnem zboru se je vedno naglašalo potrebo rešitve z ozirom na težavno gnotno stanje učiteljsva. »Lehrerbund« izraža svojo željo, da se čim prej skliče dež. zbor in povoljno reši to vprašanje tem bolj, ker je mnogo drž. in dež. poslancev že opetovano dalo tozadevne obvezne obljube. Merodajni faktorji se pozivljejo, da se gorajšnje želje učiteljsva uvažuje in čim prej ugodno reši, ker so tozadevni pogoji itak dani.«

— **Službeno povišanje.** Prof. Alfonz Vales, profesor na deželnem učiteljsku v Mariboru, je pomaknjen v osmi plačilni razred.

Goriške vesti.

— **g— Poroka.** Poročil se je tovariš Leopold Reja, voditelj v Plavah na Goriškem, z gosposično Ljuzko Šturmo, tudi učiteljico na Goriškem. Novoporočenca obilo neskaljene sreče!

— **g— Razpis natečaja za sprejem v gospodinski tečaj dež. kmet šole v Gorici.** Na dež. kmet. šoli v Gorici otvorijo marca meseca gospodinski tečaj, ki mu je namen. poučevati gojenke v racionalnem in umnem gospodinjstvu. V ta tečaj, ki traja pet mesecev, se sprejmejo kmetiška dekleta Goriške dežele, ki so dovršila vsaj 16 let. Gojenke plačujejo za hrano mesečno 30 K ter dobivajo stanovanje brezplačno. Vendar daje deželni odbor nekaterim ubožnim gojenkam tudi hrano brezplačno ali po polovični ceni; število teh pa je omejeno. Prosilke naj vložijo svoje prošnje za sprejem v tečaj potom županstva na deželni odbor do 10. februarja 1914 ter naj dodajo prošnjam sledeče priloge: krstni list, ljudskošolsko odpušno izpričevalo, ubožno izpričevalo in izpričevalo o zdravi telesni konstituciji. V prošnji naj se navede, ali se prosi za brezplačno, oz. pol brezplačno hrano, odnosno ali je prosilka v stanu plačati celo hrano.

— **g— Vpokojeni učitelji in vpokojene učiteljice na Goriškem** nameravajo predložiti deželnemu zboru goriškemu poseben memorandum glede zvišanja pokojnine.

— **g— O pomorskih analfabetih** objavlja »Piccolo« daljši članek, iz katerega posnemamo dejstvo, ki ga Lahi ne bodo več utajili. Analfabetov je bilo po tem članku l. 1910 med primorskimi Nemci 4%, med Lahi 17% in med Slovenci 15%. Tako piše »Piccolo« dne 18. januarja 1914. Tega ne smemo pozabiti, da pokličemo to »Piccolo« v spomin, kadar bo trdil drugače!

Tržaške vesti.

— **t— Koliko žrtvuje Trst za laško šolstvo.** Lega Nazionale v Trstu je imela v nedeljo, 25. t. m., svoj letni občni zbor v gledališču Fenice. Dohodkov je imela družba v pretečenem letu 251.842 K, torej 48.096 K 60 vin. več kot v letu 1912. Izdatkov je bilo 63.144 K 18 vin.; oddalo se bo torej v glavno blagajno 188.699 K 23 v prebitka. Za novega predsednika je bil izvoljen dr. Otilij Cofler.

— **t— Hrvaško šolsko društvo v Trstu** otvori vkratkem otroški vrtec. Starši naj prigrase svojo deco (od 3 do 6 let) v društvenih prostorih, v ulici Lavatoio št. 1. (blizu Narodnega doma). Društvo bo gledalo kolikor mogoče na to, da se hrvaška deca ne potuji. K temu bo prvi korak gori navedeni otroški vrtec. Hrvaško šolsko društvo je še mlado — ustanovljeno je bilo šele pred kratkim — a takoj je pričelo z intenzivnim delovanjem, da bi ohranilo hrvaško mladino zvesto svojemu narodu. Če pomislimo, da je deca najbolj izpostavljena nevarnosti potujčenja, potem moramo nevrtniti, da bo pomenjena ustanovitev hrvaškega otroškega vrtca v Trstu velik korak naprej v razvoju tržaških Hrvatov.

Istrske vesti.

— **i— Nova Legina šola.** V bližini hrvaške šole šolskih sester v Pulju namestava Lahi otvoriti novo Legino šolo.

— **i— Nove slovenske šole v Istri** se otvorijo: v Sobonjah (občina Podgrad), v Sv. Petru (obč. Piran), v Podpeči (obč. Deciani) in v Sočergi (obč. Buzet). Otvori se tudi deset hrvaških in dve italijanski šoli. Tako je sklenil istrski deželni odbor, ki je obenem določil tudi to, da prenehajo nekatere šole s hrvaškimi in italijanskimi paralelkami in da se osnujejo v dotičnih krajih ločeno hrvaške in italijanske šole.

Splošni vestnik.

Ljubljansko učiteljsko društvo bo imelo na Svečnico, ob pol dveh, v Učiteljski tiskarni občni zbor.

Za sklad učiteljskihnikov je darovalo Šaleško učiteljsko društvo 10 K. Hvala!

† **Prof. Friderik Jodl.** Dne 26. t. m. je umrl na Dunaju znani profesor filozofije, dvorni svetnik Friderik Jodl. Glavna njegova dela so: »Das Leben und die Philosophie David Humes«, »Die Geschichte der Ethik in der neueren Philosophie« in »Lehrbuch der Psychologie«. Posebno ta knjiga je velike vrednosti, ker podaja dober pregled o vseh psiholoških teorijah. Profesor Jodl je bil rojen 23. avgusta 1849. v Monakovem, promoviral je l. 1871. in je bil že dve leti pozneje imenovan za učitelja splošne zgodovine na kraljevski bavarski vojaški akademiji. Na monakovskem vseučilišču je postal leta 1880. docent, leta 1885. je bil pozvan na nemško vseučilišče v Pragi, leta 1896. pa na dunajsko vseučilišče. Rajnik je bil monist, hud teoretičen nasprotnik krščanstva, osebno pa jako koncilianten in plemenit človek. — Kdor je imel priliko poslušati njegova predavanja, jih nikoli ne pozabi. Bil je učenjak in človek! Blag mu spomin!

Dvorni svetnik in vseučiliški profesor v p. Vatroslav Jagić na Dunaju je imenovan za častnega člana cesarske biblioteke.

Nadzorniki za telovadbo. C. kr. ministrstvo za uk in bogočastje je odredilo, da se imenujejo nadzorniki za telovadbo c. kr. strokovni nadzorniki. Za naše kraje je nadzornik za telovadbo na srednjih šolah dr. Tominšek, bivši gimnazijski ravnatelj v Gorici, sedaj ravnatelj v Mariboru.

Proti raku. Bivši trgovski družabnik Carnegija Henry Pippis iz Pitsburga je daroval 15 milijonov dolarjev za zgradbo in vzdrževanje 20 bolnišnic, v katerih se bodo zastojali zdravili z radijem bolniki, ki imajo raka. Potrebna količina radija 200 gramov se bo nakupila po 80.000 dolarjev za gram.

Südmarka in južne dežele. V zalogi Südmarke je izšla značilna brošura, ki pojasnjuje, kake namene ima to nemško bojno društvo na našem jugu. Knjižica poudarja, da je na jugu Avstrije, t. j. v naših krajih, dovolj prilike za nemško podjetnost in za nemški kapital. Naši ljudje vidijo nevarnost šele, ko je že tukaj. Dobro bi bilo, če bi se gospodarsko tudi že naprej nekoliko boljše pobrigali, da ne bo prepozno.

Ustanove. Z II. tečajem šolskega leta 1914. se podelita I. in II. mesto Ježef vitez Gorupove Cesarja Franca Jožefa I. jubilejske ustanove za absolvente trgovskih šol in akademij, ki nameravajo nadaljevati svoje študije v inozemstvu, letnih po 1000 kron. Pravico do teh ustanov imajo absolventje trgovskih šol in akademij, ki nameravajo nadaljevati svoje študije v inozemstvu, in sicer v sledečem redu: 1. sorodniki ustanovnika; 2. če teh ni, sinovi ustanovnikovih sorodnikov in 3. če tudi teh ni, prosilci slov. narodnosti iz Kranjske, avstrijskega Primorja ter Štajerske in Koroške. Pravico podeljevanja ima sedaj gosp. Kornelji Gorup vitez Slavinski, veleposelnik in veletržec v Trstu. Prošnje za podelitev ene teh ustanov je vložiti najkasneje do dne 1. marca 1914 na deželni vladi. Prošnji je priložiti: 1. Rojstni (krstni) list; 2. domovinski list, eventualno, če se zahteva ustanova na podlagi sorodstvenega razmerja do ustanovnika, dotične matične liste, oziroma pravilno kolokovane rodovnike; 3. potrdilo o cepljenih kozah; 4. ubožno izpričevalo, iz katerega se dajo pridobitne, imovinske in rodovinske razmere natanko posneti. Samo prošnje z dokazanim ubožnostv so kolka proste; 5. oddhodno izpričevalo kake trgovske akademije, oziroma kake višje ali pa nižje dvorazredne